

Ю. М. ПЕТРАШИК, Л. В. ЛІШТАБА, Н. О. СЛОБОДЯН

СВІТОВИЙ ДОСВІД АКРЕДИТАЦІЇ ТА РЕГУЛЮВАННЯ НАВЧАЛЬНИХ ПРОГРАМ З МЕНЕДЖМЕНТУ В ОХОРОНІ ЗДОРОВ'Я

ДВНЗ «Тернопільський державний медичний університет імені І. Я. Горбачевського МОЗ України»,
м. Тернопіль, Україна

Мета: теоретико-методологічне вивчення світового досвіду акредитації та регулювання навчальних програм з менеджменту в охороні здоров'я.

Матеріали і методи. У дослідженні використано методи аналізу, синтезу та дедукції для вивчення особливостей акредитації та регулювання навчальних програм з управління охороною здоров'я, а також організацій, що їх здійснюють.

Результати. У дослідженні розглянуто світовий досвід акредитації та регулювання навчальних програм з управління охороною здоров'я. Акредитацію та регулювання навчальних програм з управління охороною здоров'я здійснюють такі організації, як Комісія з акредитації освіти в галузі управління охороною здоров'я. Значний вплив на розвиток шкіл охорони здоров'я в Європі здійснюють Асоціація шкіл громадського здоров'я європейського регіону і Європейська асоціація громадського здоров'я.

Висновки. Охарактеризовано типи та специфіку навчальних програм з управління охороною здоров'я. Проаналізовано світовий досвід акредитації та регулювання цих програм та організацій, що їх здійснюють.

КЛЮЧОВІ СЛОВА: громадське здоров'я; акредитація; регулювання; менеджмент; освіта; програма.

Розуміння важливості формування у керівних працівників організацій охорони здоров'я управлінських компетенцій повільно прогресує. Кращим доказом цього є зростаючий попит на освітні програми з менеджменту в охороні здоров'я. Однак варто зазначити, що вітчизняні навчальні заклади поки що набувають досвіду щодо того, як правильно організувати програми з менеджменту в охороні здоров'я і як ним потім ділитися. Визначну роль в ефективному проведенні подібних програм відіграють такі фактори, як наявність потужної ресурсної бази та якісного викладацького складу.

Мета дослідження: теоретико-методологічне вивчення світового досвіду акредитації та регулювання навчальних програм з менеджменту в охороні здоров'я.

Матеріали і методи. У дослідженні використано методи аналізу, синтезу та дедукції для вивчення особливостей акредитації та регулювання навчальних програм з управління охороною здоров'я, а також організацій, що їх здійснюють.

Результати дослідження та їх обговорення. Комісія з акредитації освіти в галузі управління охороною здоров'я (Commission on the Accreditation of Healthcare Management Education, САНМЕ) визнана незалежним світовим лідером із визначення якості освіти в галузі управління охороною здоров'я. Університети та навчальні заклади, що надають освітні послуги даного напрямку, воліють співпрацювати з професіоналами

САНМЕ для оцінки якості освіти в галузі управління охороною здоров'я.

САНМЕ робить значний внесок у ефективне надання освітніх послуг у галузі управління охороною здоров'я у всьому світі.

Основною функцією САНМЕ є задоволення суспільних інтересів завдяки підвищенню якості освіти в галузі управління охороною здоров'я шляхом:

- визначення вимірювальних критеріїв освіти в галузі управління охороною здоров'я;
- підтримки, надання допомоги та консультування при складанні програм освітнього процесу;
- акредитації випускних програм, які відповідають заданим критеріям.

Кількість слухачів 84 акредитованих САНМЕ програм в 74 університетах американського континенту подано в таблиці 1 [6].

Представлення дипломних програм різного типу відрізняється від країни до країни. Європейські країни, особливо Франція і Німеччина, тяжіють до реалізації магістерських програм MS або MSc (Master of Science). У США, Канаді та Великій Британії більше поширені програми MBA. Цікаво, що існує певна кореляція між кількістю програм, що реалізуються в тій чи іншій країні, і місцем країни в рейтингу національних систем охорони здоров'я, складеному ВООЗ (Всесвітньою організацією охорони здоров'я). Точного зв'язку між цими показниками, зрозуміло, немає, оскільки значення мають також розмір країни і її орієнтація на експорт бізнес-освіти. Однак варто зазначити,

Таблиця 1. Кількість слухачів, акредитованих САНМЕ програм

Форма навчання	Кількість слухачів									
	2010 р.		2011 р.		2012 р.		2013 р.		2014 р.	
	абс. к-сть	% від цілого	абс. к-сть	% від цілого	абс. к-сть	% від цілого	абс. к-сть	% від цілого	абс. к-сть	% від цілого
Студенти денної форми навчання	3431	63	3703	62	3867	69	3631	67	4344	71
Студенти вечірнього / заочного відділення	1981	37	2242	38	1709	31	1818	34	1800	29
Всього студентів	5412	100	5945	100	5576	100	5449	100	6144	100

що і Франція, і Німеччина, і Велика Британія, безумовно, є лідерами на європейському просторі і за кількістю програм, і за рівнем розвитку систем охорони здоров'я.

Значний вплив на розвиток шкіл охорони здоров'я в Європі здійснюють дві організації: Асоціація шкіл громадського здоров'я європейського регіону (Association of Schools of Public Health in the European Region, ASPHER), що займається в основному освітою, і Європейська асоціація громадського здоров'я (European Public Health Association, EUPHA), що підтримує наукові дослідження в галузі громадського здоров'я, зміцнення здоров'я і епідеміології [3]. Асоціація шкіл громадського здоров'я європейського регіону – ключова незалежна організація в Європі створена з метою підсилення ролі охорони здоров'я шляхом навчання професіоналів охорони здоров'я як практиці, так і дослідженням. Заснована в 1966 р. Асоціація має понад 70 членів. Вони є членами Європейського Союзу, Ради Європи, представлені на веб-сайті ASPHER [7].

Післядипломну підготовку менеджерів у галузі охорони здоров'я в країнах Європи проводять в школах громадського здоров'я при університетах або на кафедрах комунальної медицини в медичних школах (Велика Британія, Бельгія, Нідерланди) або в державних школах охорони здоров'я (Франція, Швеція та ін.). Університетські школи були створені з метою проведення науково-дослідницької роботи в галузі теорії і методів громадського здоров'я.

У даний час передові університети світового рівня пропонують такі типи дипломних програм у галузі охорони здоров'я:

1. Програми MBA (Master in Business Administration) – Магістр ділового адміністрування – це програми для менеджерів, які бажають робити кар'єру в бізнесі і, відповідно, потребують отримання спеціальних управлінських знань і компетенцій. Ступінь MBA з'явився в США в кінці XIX століття, коли промислові підприємства стали застосовувати науковий підхід до управління [1]. Спрямованість навчання на галузь охорони здоров'я зазвичай відображається в назві програми: «Програма MBA з охорони здоров'я»

(MBA in Health Management, Health Sector MBA). Найчастіше такі програми залучають фахівців, які працюють або бажають працювати в окремих компаніях і організаціях, які є самостійними бізнес-одинацями в галузі охорони здоров'я. Прикладами таких компаній можуть слугувати всі компанії фармацевтичної галузі, аптечні мережі, компанії, що спеціалізуються на клінічних випробуваннях медичних препаратів або на лабораторних дослідженнях, приватні або державні лікарні та клініки. Програми MBA з охорони здоров'я, як правило, реалізуються в рамках бізнес-шкіл, поряд з іншими MBA-програмами, що спеціалізуються в певних функціональних галузях менеджменту. Наявність портфеля різних програм MBA дозволяє бізнес-школам об'єднувати слухачів різних програм на окремих курсах, долаючи тим самим проблему невеликої чисельності, характерну для груп MBA для охорони здоров'я.

2. Програми MPH (Master in Public Health) – Магістр громадського здоров'я. Ця програма була заснована в 1970 р. і акредитована Комісією з акредитації освітніх програм із менеджменту в охороні здоров'я – САНМЕ в 1974 р. Ці програми за тривалістю, інтенсивністю і складом слухачів дуже близькі до програм MBA. Відмінність полягає в тому, що їхні випускники більшою мірою орієнтовані на роботу, пов'язану з адмініструванням системи охорони здоров'я, тому на таких програмах акцент робиться на курсах, пов'язаних із державним чи громадським регулюванням охорони здоров'я країни або регіону. Варто зазначити, що в міру того як галузь охорони здоров'я стає все складнішою, а елементи її системи все сильніше пов'язуються один з одним, грань між програмами MBA в охороні здоров'я та MPH поступово стирається. Про це, зокрема, свідчить той факт, що і ті й інші програми часто адресуються до однієї і тієї ж аудиторії, наприклад до менеджерів компаній біотехнологій і фармацевтики [5]. Проте навряд чи варто очікувати повного «злиття» цих програм у майбутньому. Специфіка програми MPH полягає в наявності цілого ряду спеціалізацій (епідеміологія, міжнародне громадське здоров'я, біостатистика, біоінформатика, навколишнє середовище та громадське здоров'я

і т. д.). Причому менеджмент в охороні здоров'я лише один із них, який має на увазі отримання міждисциплінарної підготовки за всіма зазначеними напрямками. Ще один аспект – програми MPH традиційно реалізуються окремими школами громадського здоров'я та організаційно відокремлені від бізнес-шкіл. Це призводить до формування специфічного контингенту учнів, вельми відмінного по мотивації від студентів MBA.

3. Програми MHA (Master of Health Administration) – Магістр адміністрування в охороні здоров'я. Цей вельми поширений ступінь дозволяє його власникові успішніше просуватися по адміністративних кар'єрних щаблях в установах охорони здоров'я. Фактично це програма для «чиновників від охорони здоров'я». Програми, як правило, мають спеціалізацію (або, як зараз частіше говорять, концентрацію), наприклад геронтологія, медична інформатика та ін. Останнім часом конкуренцію цим програмам на американському ринку почали складати програми MSc.

4. Програми MSc (Master of Science) in Public Health – Магістр охорони здоров'я. Такі програми зазвичай відрізняє відсутність вимоги, що стосується досвіду роботи. Іншою відмінністю є більша вузька, ніж на програмах MBA і MPH, спеціалізація. Так, наприклад Ельський університет реалізує магістерські програми з охорони здоров'я за двома основними спеціалізаціями: біостатистика і епідеміологія хронічних захворювань. Але є й винятки: Лондонська школа економіки і політичних наук пропонує дворічну магістерську програму з економіки, політики і менеджменту в охороні здоров'я. Програма розрахована на вже діючих менеджерів закладів охорони здоров'я, страхових фондів, міжнародних агентств, фармацевтичних та консалтингових компаній. Відповідно вона реалізується в модульному форматі, що дозволяє слухачам навчатися без відриву від роботи, що робить її дуже схожою на програми part-time MBA.

Дуже часто університети, в складі яких є різні факультети і школи, пропонують програми подвійних дипломів: слухачі мають можливість шляхом включення в розклад занять додаткових курсів освоїти паралельну програму і отримати в результаті навчання не один, а два диплома. Програми реалізуються в партнерстві або двома різними школами (факультетами) в рамках одного університету (так звані «паралельні» програми – *concurrent programs*), або двома різними університетами. Найпопулярнішими є програми типу MBA/MPH, реалізовані зазвичай спільними зусиллями бізнес-шкіл і шкіл громадських наук, як, наприклад, у Каліфорнійському університеті, Берклі (University of California Berkeley). Також поширене поєднання ступенів доктора медицини і магістра охорони здоров'я MD/MPH, як,

наприклад, на спільній програмі медичної школи Стенфордського університету і школи громадського здоров'я Каліфорнійського університету, Берклі.

Існує також світова практика проведення короткострокових програм, до категорії яких ми будемо включати всі програми, навчання на яких не супроводжується отриманням ступеня (видачею диплома) певного зразка. Очевидно, що такі програми завжди коротші за часом і їх слухачі прагнуть не стільки до кар'єрного просування або підвищення своєї вартості на ринку праці, скільки до отримання негайних знань і навичок, які буквально на наступний день можна застосувати у власній управлінській практиці. Природно, такі програми в меншому ступені структуровані, ніж дипломні, тому їх вкрай складно класифікувати і порівнювати між собою. Як правило, їх перш за все поділяють на відкриті (*open-enrollment*) і кастомізовані (*customized*), тобто підлаштовані під потреби клієнтів. На відкриті програми люди приходять як за власною ініціативою, так і за ініціативою компаній та організацій, в яких працюють. Друга категорія більш поширена хоча б тому, що це навчання вельми дороге і частіше оплачується саме компаніями. Навчальний план таких програм фіксований і не змінюється під потреби поточної групи. Кастомізовані програми зазвичай розробляють під потреби конкретного корпоративного клієнта. Незважаючи на те, що слухачі обох видів програм – люди з бізнесу, процеси організації та проведення таких програм настільки різні, що для реалізації кастомізованих програм часто створюють окремі підрозділи, досить незалежні від бізнес-шкіл і університетів, які їх створили.

Серед відкритих недипломних програм із менеджменту в охороні здоров'я найпоширеніші такі програми. Програми з менеджменту для фармацевтичних і біотехнологічних компаній. Класичним прикладом такого типу може слугувати програма Уортонської школи бізнесу Пенсільванського університету «Wharton/Windhover Program for Pharmaceutical and Biotech Executives». Вона розрахована на п'ять днів, коштує 8 950 доларів, включає такі теми: розробку нових лікарських препаратів, маркетинг і ціноутворення в фармацевтиці, фінансові інструменти для оцінки угод і компаній, альянси і поглинання в галузі – тренди і стратегії. Схожий набір курсів наявний і в програмі HSM школи бізнесу ім. Фукуа Дюкського університету. Взагалі теми, пов'язані з менеджментом створення нових препаратів, отриманням прав на нові розробки через угоди злиття і поглинання, ціноутворення, життєво важливі для фармацевтичної галузі, що підтверджується як великими науковими дослідженнями [2], так і різноманітними курсами освітніх програм. І це не дивно: повний цикл розробки, випробувань і реєстрації

нового лікарського препарату займає від 10 до 15 років, а середня вартість створення – кілька мільярдів доларів.

Оскільки охорона здоров'я належить до категорії галузей, де технологічні, інформаційні та організаційні інновації – це швидше норма, ніж виняток, це не могло не відобразитися на кількості навчальних програм, предметом вивчення яких є інновації. Прикладом може слугувати програма «Challenges in the European Healthcare Market. Winning through Innovation» («Виклики європейської охорони здоров'я. Перемога через інновації»), що проходить в школі бізнесу IESE Наварського університету (Барселона, Іспанія). Це триденна програма, кожен день якої присвячений певній темі: перший день – огляд майбутніх змін в охороні здоров'я, другий – інструменти, за допомогою яких можна використовувати інновації в складній галузі, третій – втілення інновацій в життя (IESE Business School).

Висновки

Акредитацію та регулювання навчальних програм з управління охороною здоров'я здійснюють такі організації, як Комісія з акредитації освіти в галузі управління охороною здоров'я, Асоціація шкіл громадського здоров'я європейського регіону, Європейська асоціація громадського здоров'я. У школах охорони здоров'я при університетах післядипломна підготовка має форму спеціалізації; у державних школах основну увагу приділяють підготовці до виконання спеціальних функцій. Державні школи, створені урядом, як правило, не ведуть науково-дослідницької роботи. Їх програми включають питання адміністративного керівництва та управління службами, законодавства в галузі охорони здоров'я, статистики в галузі охорони здоров'я, планування та ін.

Перспективи подальших досліджень полягають у поглибленому вивченні світового досвіду підготовки менеджерів у системі охорони здоров'я.

Список літератури

1. Камерон Ш. Руководство по MBA ; пер. с англ. / Ш. Камерон. – М. : Эксмо, 2007. – 480 с.
2. Перфильева О. В. Международные стратегии непрерывного образования: роль и опыт вузов / О. В. Перфильева // Высшее образование сегодня. – 2008. – № 10. – С. 4–9.
3. Стан підготовки спеціалістів у галузі охорони громадського здоров'я в Україні та в світі: огляд / Р. В. Вороненко, В. В. Глухівський, О. С. Коваленко [та ін.]. – К. : Сфера, 2003. – 86 с.
4. Формирование компетенций организаторов здравоохранения в ходе дополнительной профессиональной подготовки / Д. И. Кича, А. В. Фомина, А. С. Маарян [и др.] // Социальные аспекты здоровья населения. – 2013. – № 6. – С. 42–48.
5. Офіційний сайт Університету Тулейн. – URL : http://www.hsm.tulane.edu/programs/programs_index.html (дата звернення 02.03.2018 р.).
6. Офіційний сайт Комісії з акредитації освіти в галузі управління охороною здоров'я (CAHME). – URL : <https://www.cahme.org>.
7. Офіційний сайт Асоціації шкіл громадського здоров'я європейського регіону (ASPHER). – URL : <http://www.aspher.org>.

References

1. Cameron, S. (2007). *Rukovodstvo po MBA [Manual on MBA]*. Moscow: Eksmo [in Russian].
2. Perfileva, O.V. (2008). *Mezhdunarodnyye strategii nepreryvnogo obrazovaniya: rol i opyt vuzov [International strategies of continuous education: the role and experience of universities]*. *Vyssheye obrazovaniye segodnya – Higher Education Today*, 10, 4-9 [in Russian].
3. Voronenko, R.V., Hlukhivskiy, V.V., Kovalenko, O.S., Lekhan, V.M., Rudyi, V.M., Skoropada, L.M., et al. (2003). *Stan pidhotovky spetsialistiv u haluzi okhorony hromadskoho zdorovia v Ukraini ta v sviti: ohliad [The state of training of specialists in the field of public health protection in Ukraine and in the world: review]*. Kyiv: Sfera [in Ukrainian].
4. Kicha, D.I., Fomina, A.V., Maaryan, A.S., Pachgin, I.V., Ivanenko, A.V., & Lugovoy, V.E. (2013). *Formirovaniye kompetentsiy organizatorov zdavookhraneniya v khode dopolnitelnoy professionalnoy podgotovki [Formation of competences of health care organizers during additional professional training]*. *Sotsialnyye aspekty zdorovya naseleniya – Social Aspects of Public Health*, 6, 42-48 [in Russian].
5. Ofitsiyniy sait Universytetu Tulein; informatsiia z сайту stanom na 02.03.2018r. [The official website of the University of Toulon; information from the site as of 02.03.2018]. Retrieved from: http://www.hsm.tulane.edu/programs/programs_index.html
6. Ofitsiyniy sait Komisii z akredytatsii osvity v haluzi upravlinnia okhoronoiu zdorovia (CAHME) [The official website of the Accreditation Commission for Education in Healthcare Management (CAHME)]. Retrieved from: <https://www.cahme.org>
7. Ofitsiyniy sait Asotsiatsiia shkil hromadskoho zdorovia yevropeiskoho rehionu (ASPHER) [The official Website Association of Public Health Schools in the European Region (ASPHER)]. Retrieved from: <http://www.aspher.org>

МИРОВОЙ ОПЫТ АККРЕДИТАЦИИ И РЕГУЛИРОВАНИЯ УЧЕБНЫХ ПРОГРАММ ПО МЕНЕДЖМЕНТУ В ЗДРАВООХРАНЕНИИ

Ю. Н. Петрашик, Л. В. Лиштаба, Н. А. Слободян

ГБУЗ «Тернопольский государственный медицинский университет имени И. Я. Горбачевского МЗ Украины», г. Тернополь, Украина

Цель: теоретико-методологическое изучение мирового опыта аккредитации и регулирования учебных программ по менеджменту в здравоохранении.

Материалы и методы. В исследовании использованы методы анализа, синтеза и дедукции для выявления особенностей аккредитации и регулирования программ управления здравоохранением, а также организаций, которые их осуществляют.

Результаты. В исследовании рассмотрен мировой опыт аккредитации и регулирования учебных программ по управлению здравоохранением. Аккредитацию и регулирования учебных программ по управлению здравоохранением осуществляют такие организации, как Комиссия по аккредитации образования в области управления здравоохранением. Большое влияние на развитие школ здравоохранения в Европе осуществляют Ассоциация школ общественного здоровья европейского региона и Европейская ассоциация общественного здоровья.

Выводы. Охарактеризованы типы и специфика учебных программ по управлению здравоохранением. Проанализирован мировой опыт аккредитаций и регулирования этих программ и организаций, которые осуществляют.

КЛЮЧЕВЫЕ СЛОВА: общественное здоровье; аккредитация; регулирование; менеджмент; образование; программа.

INTERNATIONAL EXPERIENCE OF ACCREDITATION AND REGULATION OF TRAINING PROGRAMS IN HEALTHCARE MANAGEMENT

Y. M. Petrashyk, L. V. Lishtaba, N. O. Slobodian

I. Horbachevsky Ternopil State Medical University, Ternopil, Ukraine

Purpose: theoretical and methodological study of international experience in accreditation and regulation of training programs in health care management.

Materials and Methods. The research uses methods of analysis, synthesis and deduction to study accreditation and regulation of healthcare management education, as well as the organizations that carry it out.

Results. The research examines international experience in accreditation and regulation of healthcare management education. Accreditation and regulation of healthcare management training programs are carried out by organizations such as Commission on the Accreditation of Healthcare Management Education. The Association of Schools of Public Health in the European Region and the European Public Health Association have great influence on the development of public health schools in Europe.

Conclusions. Types and specifics of healthcare management training programs are described. We analyzed international experience of accreditation and regulation of these programs and organizations that carry it out.

KEY WORDS: public health; accreditation; regulation; management; education; program.

Рукопис надійшов до редакції 27.09.2018 р.

Відомості про авторів:

Петрашик Юрій Миколайович – кандидат філологічних наук, доцент кафедри соціальної медицини, організації та економіки охорони здоров'я з медичною статистикою ДВНЗ «Тернопільський державний медичний університет імені І. Я. Горбачевського МОЗ України»; тел.: +38(0352) 52-72-33.

Лиштаба Людмила Вікторівна – кандидат економічних наук, асистент кафедри соціальної медицини, організації та економіки охорони здоров'я з медичною статистикою ДВНЗ «Тернопільський державний медичний університет імені І. Я. Горбачевського МОЗ України»; тел.: +38(0352) 52-72-33.

Слободян Наталія Олександрівна – кандидат економічних наук, асистент кафедри соціальної медицини, організації та економіки охорони здоров'я з медичною статистикою ДВНЗ «Тернопільський державний медичний університет імені І. Я. Горбачевського МОЗ України»; тел.: +38(0 352) 52-72-33.